

Южека Роман Сергійович,
аспірант Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ, член
Громадської організації «Спілка освітян
України»

ВПЛИВ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ НА КРИМІНАЛЬНЕ ПОКАРАННЯ

Кримінальне покарання визнається однією з найважливіших функцій кримінальної юстиції в суспільстві, оскільки воно відіграє важливу роль у забезпеченні основних завдань закону про кримінальну відповідальність: охоронну, регулятивну та превентивну. Проте, ця функція повинна бути здійснена з дотриманням низки важливих принципів.

Спершу хочемо наголосити на принципі справедливості, який визначає необхідність встановлення справедливих та обґрунтованих кримінальних покарань у відповідності до скоєних кримінальних правопорушень. Це передбачає, що покарання має бути пропорційним ступеню вини та тяжкості злочину. Якщо кримінальне покарання є надто суворим або надмірно тривалим в порівнянні із скоєним злочином, це може викликати сумніви у відповідності такого покарання принципам справедливості [1, с.225].

Хочемо відмітити принцип гідності (право на людську гідність), який передбачає, що до осіб, які підлягають кримінальному покаранню, було відповідне відношення з боку правоохоронних органів та суду. Під час виконання покарань необхідно забезпечувати належне ставлення до засуджених та уникати будь-якого жорстокого чи нелюдського поводження. Це включає в себе запобігання підтримці таких практик, як катування, погані умови утримання та фізичний чи психологічний тиск на особу.

Конституційний Суд України зазначає, що право на повагу до гідності людини має безумовний характер; у міжнародному публічному праві це виражено через загальновизнану формулу – *ius cogens* (імперативна норма), яка категорично забороняє всі форми нелюдських або таких, що принижують гідність, поводжень або покарань [2].

Крім того, принципи справедливості, гідності та заборони жорстокого чи нелюдського ставлення є невід'ємною частиною загальних стандартів прав людини, яких необхідно дотримуватись при призначенні кримінального покарання. Забезпечення дотримання цих принципів важливо для того, щоб гарантувати, що система кримінальної юстиції відповідає найвищим стандартам прав людини і

дотримується принципів справедливості та гідності при застосуванні кримінальних покарань.

Кримінальне покарання повинно бути пропорційним і відповідати тяжкості вчиненого кримінального правопорушення – це важливий принцип кримінальної юстиції, який гарантує, що кримінальні санкції застосовуються справедливо та належним чином. Однак, існують ситуації, коли суворість кримінального покарання може суперечити іншим важливим принципам, зокрема принципам гідності та забороні жорстокого чи нелюдського ставлення, які є невід’ємною частиною загальних норм прав людини [1, с.227].

Ситуація, коли суворість кримінального покарання суперечить принципам гідності та забороні жорстокого чи нелюдського ставлення, може виникнути, якщо кримінальне покарання включає в себе практики, які можуть вважатися недопустимими з точки зору прав людини. Це може включати в себе фізичне покарання або психологічний тиск, нелюдські умови тримання в місцях позбавлення волі, а також не гідне ставлення до засуджених.

Зокрема, стосовно заборони жорстокого чи нелюдського ставлення, міжнародні інструменти, такі як Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуваних видів або покарань, встановлюють зобов’язання для держав забезпечувати захист осіб від таких форм обходу та покарань.

Конфлікт між суворістю кримінального покарання і принципами гідності та заборони жорстокого чи нелюдського ставлення вимагає ретельного розгляду та балансування інтересів суспільства у забезпеченні громадської безпеки та прав людини, зокрема засуджених осіб. У таких випадках важливо, щоб кримінальна юстиція ретельно враховувала принципи справедливості та гарантувала, що кримінальне покарання залишається пропорційним і не суперечить нормам прав людини [3, с.89].

Європейський Суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) відіграє надзвичайно важливу роль у захисті прав людини в Європі. В контексті кримінальних покарань, ця міжнародна юридична установа виконує ключову функцію у забезпеченні дотримання стандартів прав людини у країнах, що входять до Ради Європи. ЄСПЛ відкриває можливість особам, які вважають, що їхні права були порушені національними судами, подати скаргу на ЄСПЛ та отримати об’єктивний розгляд своєї справи. У випадках, коли справжні порушення прав людини виявляються, ЄСПЛ може видавати рішення, які зобов’язують держави-члени здійснити необхідні зміни у законодавстві та практиці виконання кримінальних покарань.

Зокрема, ЄСПЛ розглядає справи, пов’язані з кримінальними покараннями, і встановлює стандарти, які обмежують владу держави у виправданні суворих покарань та забезпечують права осіб, засуджених

до них. Це включає в себе забезпечення відповідних умов утримання в ув'язненні, розумну тривалість покарань, а також захист від жорстокого чи нелюдського поводження.

Рішення Європейського Суду у справах, пов'язаних із кримінальними покараннями, часто встановлюють стандарти, які обмежують владу держави і захищають права осіб, засуджених до кримінальних покарань. Наприклад, у справі *«Сергієнко та Саченко проти України»* суддя Європейського Суду вирішив скасувати вирок українського суду про надання допомоги відновленню особи, засудженої до покарань, яка навіть не була особою, засудженою до покарань, і тому вимагала надмірних покарань [4].

Також у справі *«Васильєв проти України»* було вирішено питання про надмірність тривалості утримання під вартою в Україні. ЄСПЛ визнав, що тривалість попереднього тримання була надто довгою, і це суперечило статті 5 Європейської конвенції з прав людини (про право на свободу та особисту недоторканість). Це рішення стосується питання призначення запобіжних заходів у кримінальних справах [5]. Тому, можемо сказати, що Європейський Суд з прав людини відіграє важливу роль у захисті прав осіб, засуджених до кримінальних покарань, і встановленні стандартів, що обмежують владу держави, забезпечують дотримання прав людини та гарантують справедливість у кримінальних процесах.

Отже, кримінальне покарання є важливою складовою справедливості в будь-якій суспільно-правовій системі. Воно спрямоване на покарання осіб, які вчинили кримінальні правопорушення та запобігання подібних дій у майбутньому. Європейський суд з прав людини є ключовим механізмом захисту прав людини в Європі. Він розглядає скарги громадян щодо порушень їхніх прав, включаючи ті, що стосуються кримінальних справ та покарань. Рішення Європейського суду з прав людини надають можливість оскаржити порушення прав людини на міжнародному рівні. Це важливо для забезпечення правосудності та виправлення помилок в національних системах правосуддя.

У цілому, кримінальне покарання та рішення Європейського суду з прав людини сприяють захисту прав людини і забезпеченню справедливості в Європі, допомагаючи врегулювати різноманітні правові питання і забезпечити дотримання міжнародних стандартів.

Список використаних джерел:

1. Волинець Р. А. Аналіз висновків Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду щодо призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень та сукупністю вироків. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 7. С. 224–229.

2. Каталог юридичних позицій Конституційного Суду України. Конституційний Суд України. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knpygu/424-pravo-na-rovagu-do-gidnosti> (дата звернення: 16.10.2023).

3. Призначення покарання в Україні: теоретико-прикладні засади. Чернігів: Десна Поліграф, 2019. 488 с.

4. Справа «Сергієнко та Саченко проти України» (Заяви № 78377/13 та № 41506/16). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c46#Text (дата звернення 15.10.2023 р.).

5. Справа «Васильєв проти України» (Заява N 11370/02). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_258#Text (дата звернення 15.10.2023 р.).

Явтушенко Андрій Михайлович,
аспірант кафедри кримінального права та
кримінології Одеського державного
університету внутрішніх справ

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗДІЙСНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО НАГЛЯДУ ЗА ОСОБАМИ, ЗВІЛЬНЕНИМИ З МІСЦЬ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛИ

Враховуючи велику суспільну небезпеку окремих категорій злочинців, чинне законодавство України передбачає застосування до цих осіб такого заходу державного примусу, як адміністративний нагляд, встановлюючи при цьому кримінальну відповідальність за порушення його правил [1, с. 986-988].

Поряд з цим слід зазначити, що щорічно вказані суб'єкти вчиняють кримінальні правопорушення, пов'язані з посяганням на даний об'єкт правосуддя, підтверджуючи таким чином своє потенційне джерело посягань на охороняемі суспільні інтереси в нашій державі.

Таке положення об'єктивно вимагає по новому підійти до вирішення тих проблем, які стосуються зазначеної тематики, у силу необхідності усунення, блокування, нейтралізації тощо причин і умов, які сприяють цьому виду кримінальних правопорушень.

Мова, у першу чергу, ведеться про такі напрями удосконалення діяльності з питань адміністративного нагляду в Україні:

1) підвищення санкцій за порушення Правил вказаного державного примусу за аналогією видозмін, які були внесені у чинний КК у зв'язку з введенням воєнного стану в Україні, виходячи з того, що посягання на правосуддя одночасно слід кваліфікувати як реальну небезпеку та загрозу національній безпеці;

2) розширення об'єктів адміністративного нагляду, закріплених в ст. 3 Закону України «Про адміністративний нагляд за особами,